

Machteld Johanna Mellink

26 oktober 1917 – 23 februari 2006

Op 23 februari 2006 overleed te Haverford (Pennsylvania) op 88 jarige leeftijd de archeologe Machteld Johanna Mellink. Zij was correspondent van de KNAW vanaf 1961 en rustend correspondent sinds 1982.

Machteld Mellink werd geboren in Amsterdam in 1917. Zij studeerde zowel aan de toenmalige Gemeente Universiteit Amsterdam als aan de Rijksuniversiteit Utrecht. In 1943 promoveerde zij aan de laatstgenoemde universiteit bij de hoogleraar Vollgraff die kort daarvoor (1936-1939) in het Griekse Argos opgravingen had verricht in samenwerking met de Franse School in Athene. Zijn onderzoek waarin antieke geschreven bronnen werden gecombineerd met archeologisch onderzoek, bood haar een grote uitdaging. In haar proefschrift *Hyacinthos* toont zij – in de beste traditie van die tijd en in navolging van haar leermeester – een brede ‘altertumswissenschaftliche’ aanpak van de klassieke wereld waarbij archeologische, filologische en godsdienst-historische aspecten aan de orde kwamen. Vanuit deze drie invalshoeken creëerde zij een beeld van de Griekse vegetatiegodheid Hyacinthos, die met name in Sparta en Tarente (Zuid-Italië) een belangrijke rol had. Stelling XIII bij haar dissertatie (‘Het is aanbevelenswaardig dat studenten zich tijdens hun academische opleiding niet tot één universiteit beperken’) is overigens nog steeds actueel. Dat zij het proefschrift in het Engels schreef (in 1943! Frans en met name Duits waren tot aan de Tweede Wereldoorlog courant voor de archeologische publicaties), is mogelijk een kleine daad van verzet: ze beheerste het Engels in die periode maar matig.

Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog (in 1946) vertrok Machteld Mellink naar de Verenigde Staten. Zij maakte deel uit van de grote *brain-drain* die in die tijd vanuit het verwoeste en verpauperde West-Europa op gang kwam. Door haar energieke persoonlijkheid en haar hoge ambitieniveau wist zij zich een Marion Reilly Fellowship te verwerven. Dit stelde haar in staat een vol jaar aan Bryn Mawr te studeren. Daarop volgde een studieperiode aan de Universiteit van Chicago met een Ryerson beurs. In deze tijd verbreedde zich haar belangstelling naar de archeologie van het Nabije Oosten. In haar onderzoek bleef de verbinding tussen antieke geschreven bronnen en materiële cultuur aanvankelijk een belangrijke rol spelen. Tevens ontstond aan het eind van de 40-er jaren haar hechte band met Anatolië die de rest van haar leven haar wetenschappelijke inzet en onderzoeksthema's zou blijven bepalen. Haar inspirator was de destijds zeer bekende Amerikaanse archeologe Hetty Goldman. Onder haar leiding groef ze onder andere op in Tarsus (Zuidoost Turkije). In 1949 keerde Machteld Mellink terug naar Bryn Mawr.

Zij had zich daar een aanstelling als docent in de Klassieke en Nabije Oosten archeologie verworven. Daarmee was de twee-eenheid die haar verdere leven kenmerkte, tot stand gekomen: Bryn Mawr en Anatolië. In 1972 verwierf zij de Leslie Clack Chair aan Bryn Mawr en bleef aan deze instelling doceren tot haar 'retirement' in 1988 als hoogleraar Klassieke en Nabije Oosten Archeologie. Daarbij fungeerde ze vele jaren als hoofd van het Department of Archaeology dat onder haar leiding een grote bloei doormaakte.

Vanuit Bryn Mawr participeerde Machteld Mellink in vele opgravingen en verwierf zich een enorme ervaring in de veldtechnische en interpretatieve aspecten van het archeologische veldwerk. Tot 1963 bleef zij Goldmans opgravingen in Tarsus trouw, terwijl zij reeds vanaf 1950 een belangrijke rol speelde op de opgravingen in de puinheuvels van Yassihüyük en Küçük Hüyük, 100 km ten zuidwesten van Ankara. Hier fungeerde zij als opgravingsleider onder opgravingsdirecteur Rodney Young (tot 1967). Op grond van gegevens bij antieke auteurs wordt dit cluster van bewoningsplekken geïdentificeerd als Gordion, hoofdstad van de mythische koning Midas van Phrygië die in de Griekse verhalen bekend was om zijn grote rijkdom. Tijdens de zevende campagne (1957) werd een kunstmatige opgeworpen heuvel aangesneden (58 meter hoog, diameter 300 m) die een verbluffend rijk 'vorstengraf' bleek te bevatten. De uitstekend bewaarde, uiterst spectaculaire vondsten (er bleek zelfs een gezichtsreconstructie van de overledene mogelijk) konden gedateerd worden in de late 8^e eeuw v. Chr. Er is wel aangenomen dat dit het graf van koning Midas zelf was. Deze aanname is uitsluitend gebaseerd op het imposante karakter van het graf en zijn verbluffend rijke inhoud: zij is en blijft dus een (weliswaar zeer aantrekkelijke) hypothese.

Ten tijde van de opgravingen te Gordion begon haar belangstelling te veranderen. De opgravingen te Tarsus en Gordion waren nog in zekere mate verbonden met het klassieke Griekenland dat tijdens haar studie in Utrecht het onderwerp van haar onderzoek was geweest. In 1963 echter startte zij haar eigen opgravingen in de vlakte van Elmali bij Karatas-Semayük (Lycië) op 70 km ten oosten van de huidige stad Antalya (tot 1975). Daarbij stonden het Neolithicum en de vroege Bronstijd van Anatolië centraal. De betreffende bewoningsplek werd uitgekozen voor een opgraving, omdat Anatolië gezien werd als een brug tussen de Neolithische en Bronstijd-culturen van het Nabije Oosten en Zuidoost Europa. Machteld Mellink richtte zich in haar veldonderzoek derhalve speciaal op de contacten tussen de Griekse wereld en het Nabije Oosten. In dit onderzoek waren de Neolithisering van Anatolië en Europa (de overgang van jagers/verzamelaars naar veetelende en landbouwende boeren) en staatsvormingsprocessen (de invloed van de vroege staten

in het Nabije Oosten op de vorming van vroege staten in de Bronstijd in het Aegeïsche gebied: bijv. Troje, Mycene Kreta) de cruciale onderzoeksthema's. De voorbeeldig uitgevoerde opgravingen van Elmalı-Karatas hebben veel nieuwe inzichten opgeleverd voor de vroege geschiedenis van Anatolië. De resultaten van haar onderzoek in de Elmalı vlakte werden (en worden nog steeds door haar medewerkers) gepubliceerd in de Elmalı-Karatas reeks. Daarnaast verschenen tal van artikelen van haar hand over brede thema's in diverse vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften.

Machteld Mellink hield zich met verscheidene archeologische zaken bezig die ver buiten de vlakte van Elmalı lagen. Zij was bijvoorbeeld nauw betrokken (als adviseur en mentrix) bij de opgravingen in Troje van de universiteiten van Tübingen en Cincinnati. Terwijl het sinds Heinrich Schliemanns ontdekking van Troje gebruikelijk was de band van Troje met de vroege Griekse wereld te onderstrepen, hield Machteld Mellink niet op te benadrukken dat Troje mede (en misschien vooral) als een Anatolische stad gezien moest worden en dat eventuele connecties van Troje met centraal-Anatolië evenzeer onderzocht dienden te worden. Over dit onderwerp schreef zij voor een breed publiek *Troy and the Trojan War* (1986). De nieuwe inzichten die het onderzoek in Troje in de afgelopen twee decennia heeft opgeleverd, hebben haar grotendeels gelijk gegeven.

Machteld Mellink staat vooral bekend als de moeder van de Anatolische archeologie. Ze stond ieder die in Turkije werkte met raad en daad terzijde en liet collega's op zeer ruime schaal meeprofiteren van haar enorme kennis en haar rijke inzichten in de archeologie van dat gebied. Ze had vele promovendi waaronder een aanzienlijk aantal Turkse. De jaarlijkse nieuwsbief *Archaeology in Asia Minor/Anatolia* die zij maakte voor *American Journal of Archaeology* tussen 1955-1994 droeg bij aan haar reputatie. Zij rapporteerde daarin over allerlei nieuwe archeologische ontdekkingen die in dat betreffende jaar in Turkije gedaan waren en voorzag ze van haar commentaar. De meeste indruk maakte ze misschien nog in 1987 toen – vooral door haar toemeloze inzet – de clandestien opgegraven en uit Turkije uitgevoerde 'Lydische' schat die in de Verenigde Staten op de markt was gekomen, aan Turkije werd gerestitueerd. Ze had de archeologische ethiek hoog in het vaandel.

Machteld Mellink kreeg vele eerbewijzen die haar bijzondere positie onder de Amerikaanse en buitenlandse archeologen onderstrepen. Ze ontving eredoctoraten van de universiteiten van Pennsylvania en Eskisehir. Voorts ontving ze in 1991 de gouden medaille voor Distinguished Archaeological Achievement van het Archaeological Institute of America. Hetzelfde instituut

stelde te harer ere de 'Machteld Mellink Lecture in Near Eastern Archaeology' in. Voorts was ze niet alleen correspondent lid van de KNAW, maar tevens van het Turkse Instituut voor Geschiedenis, van het Oostenrijks Archeologisch Instituut in Wenen en het Duits Archeologisch Instituut te Berlijn. Ze was tevens lid van de American Philosophical Society, was Fellow of the American Academy of Arts and Sciences, President of the Archaeological Institute of America (1980-1984) en Trustee of the American Society of Oriental Research. Met het overlijden van Machteld Mellink is er een markant en onconventioneel onderzoekster uit de archeologie weggeval-
len.

